

Академично слово

на г-н Мирослав Лайчак
на церемонията по удостояването му
с почетното звание „доктор хонорис кауза на УНСС“
25 октомври 2019 г.

Уважаеми господин ректор, дами и господа,

За мен е огромна чест и удоволствие да приема днес званието *Doctor Honoris Causa* от вашия университет.

Гордостта ми се усилва и от това, че към България имам много близко отношение, с нея ме свързва лична и специална емоция. Макар че следването си завърших в Москва, още от първи курс изучавах български език. Със знанието на езика растеше и интересът ми към историята, културата и събитията в България. Четях книги на български, изучавах историята на страната ви и даже я избрах като тема за дипломната ми работа. Тогава писах за отношенията на България със страните от Близкия и Средния изток и на български език положих и държавния изпит.

Моят опит с дипломатията по това време е бил чисто академичен. Първият ми реален, практически опит придобих именно тук, във вашата столица. Когато бях пета година студент по международни отношения, дойдох за тримесечен стаж в Чехословашкото посолство в София. Събирах материали за дипломна работа и консултирах нейните заключения.

Но също така това е бил първият ми жив контакт с работа на дипломат, който ще помня винаги. Именно той укрепи решението ми да посветя живота си на дипломатическата работа.

Работата, с която се занимавам вече тридесет години, върша с пълна сериозност, отговорност и всички сили. Но преди всичко я обичам.

През тези три десетилетия светът се променяше буквално пред очите ми. И двете ни страни преминаха през извънредно интензивни исторически събития. Съзнаваме това особено в тези дни, когато си припомняме тридесет години от събитията, избавили хора от целия ни континент от несвободата.

Ето че тогава дойдох за стажа от Чехословакия в България – две страни, покрити с желязна завеса, а днес идвам от Словашката република в партньорска държава от Европейския съюз. И двете ни страни проявиха устойчивост и амбиция да принадлежат към обединената Европа.

Днес реалността е това, което по времето на несвободата се явяваше като една много далечна мечта. Една голяма кръгла европейска маса, пространство, в което нашите граждани се възползват от четири свободи и изживяват период на развитие и невиджани възможности. Те са резултат от жертви, смелост и решителност.

Това обаче не значи, че са незастрашени и неотменими. Тъкмо обратното. Имат много врагове. Всяко поколение трябва да осъзнае, че нищо от това, което имаме днес, не е било подарено и не е нещо естествено. Миналото трябва да си припомняме и да се учим от него, иначе създаваме риск от неговото повторение.

Именно тук много важна роля играе образованието.

Образованието е пътят към преодоляването на предразсъдъците и опростените преценки, които днес много обременяват нашето общество. То е пътят към толерантността, пътят как да не повтаряме историческите грешки. И то е изходната точка на много важна формула, за която искам днес да говоря. Тази формула започва с

I. Познанието

Живеем в някак странно време, когато стойността на истинското познание е под съмнение.

Във време на чак непонятно неуважение към фактите, когато често виждаме как логиката и науката губят двубоя с емоциите и манипулацията.

Това е парадоксален свят, в който хората никога не са били по-информирани, но същевременно и объркани и цинични. Получаването на информация като че ли никога не е било по-лесно, но също така стана по-трудно да бъде преценявана критически. Сигурно никога преди не сме били толкова свързани в онлайн пространството, а в реалния живот да се затрудняваме да водим диалог.

В такова време вашият труд става още по-важен. Именно университетите стават онова важно място, където фактите са основният работен инструмент. Затова да стоя тук и да бъда удостоен със званието почетен доктор е изключително ценно за мен, тъй като го възприемам в този контекст.

Университетът е мястото, където младите хора учат не само езици или емпирични факти. Много се зарадвах, когато прочетох, колко много партньорства, международни програми или мобилности предоставя вашият университет. Защото така се опознаваме най-добре. Посредством опит, поглед отвън, от друга перспектива. Това ни учи да отворим мисълта си, да видим противоположната гледна точка, да направим компромис.

И така нашето познание води към разбирателството. Към другата част на формулата:

II. Разбирателството

Системата на международните отношения, която градим от падането на желязна завеса, я основаваме именно на разбирателството.

- Разбирателството, че макар и всяка от нашите държави да е различна и уникална, националната ни идентичност не е пречка да градим общо европейско семейство.
 - Разбирателство, че причина на единия край на света има непосредствено следствие на другия. Затова трябва да действваме с чувство на съпринадлежност и отговорност, с оглед на останалите членове на международната общност.
 - Разбирателство, че и да не сме еднакво големи и силни, правилата, които възприехме, са еднакво валидни за всички ни и така светът е справедлив и към малките.
- Това разбирателство ни даде възможност в Европа да живеем в безпрецедентно време на мир, сигурност и просперитет.

За съжаление, днес с тъга и загриженост трябва да отбележим, че това разбирателство в международните отношения изчезва.

- Върху разбирателството в Европейския съюз вече три години тежи брежитът, който също е следствие от по-широкия проблем със съществуването на националистически и популистки сили, които рушат единството и силата на съюза.
- Може би повече от външни фактори днес Европейският съюз е застрашен основно от вътрешни екстремистки мисловни течения, опасно мултиплицирани от дезинформационни източници.
- Разбирателството е нарушавано от едностранчиви тенденции, които слагат егоизма пред отговорност, късогледни бързи печалби пред дългосрочни цели.
- Разбирателството относно следвоенната уредба, основана на правила, е поставяно под съмнение – правилата са нарушавани и от тези, които са ги писали.

Но от историята знаем, че неразбирателството причинява спорове и конфликти, както между хората, така и между държавите. И за това днес мнозина се връщат в миналото и търсят паралели с днешната реалност. Намират ги в периоди на съперничеството между великите сили, когато човечеството не е било способно или по-скоро готово – да познава и да разбира.

В същите паралели обаче може да бъдат търсени и решения и поуки. И това е третата част на формулата:

III. Сътрудничество

Винаги, когато човечеството доведе света до ръба, ние го изграждаме отново с гарантирана рецепта – сътрудничество, правила, институции.

С една дума: мултилатерализъм.

Идеите на мултилатерализма се претворяват в конкретни резултати вече над сто години. От Конгресната система след Наполеоновите войни, през Обществото на народите след Първата световна война, до ООН след Втората световна война. Всеки нов опит е ставал все

по-добре изработен от предходния. Защото предците ни са разбирали историческия завет на световния конфликт. А именно, че новия ще предотвратим само ако си сътрудничим.

Знаем каква разруха са донесли световните войни от двадесети век. Деструкционната способност на човечеството никога не е била по-голяма от днес, опасявам се, че цивилизацията не би надживяла една трета война.

Аз самият като дипломат се смятам за мултилатерист. И моят призив към ценностите на истинското познание, разбирателство и сътрудничество на фона на посивяващата глобална атмосфера не е само фраза. Точно обратно. Ние сме изправени пред сериозни глобални предизвикателства, които стават все по-комплексни. Климатичните промени, дезинформационните кампании и атаки срещу демократичните процеси, тероризъм, миграция ... За тях не важат граници и никой, никоя велика сила, никой отделен континент не може да се справи с тях сам.

Отговори обаче може да намерим в ценностите на познанието, разбирателството и сътрудничеството. На нашия континент те са материализирани предимно от Еврпейския съюз. Той е най-добрият пример за това какво всичко може да постигнем, ако в частта на света, столетия унищожавана от конфликти, цари разбирателство.

Включването на България и на Словакия е историческо събитие, дало ни шанс да се присъединим към семейството на европейските държави. Предимствата на това решение преживяваме всекидневно, затова голямо е моето разочарование, че преди няколко дни не сме предоставили такъв шанс на Северна Македония и Албания. Аз лично не мога да опиша тази ситуация по друг начин освен като грешка и исторически провал.

Убеден съм, че Европейският съюз трябва да поддържа тези три ценности и в Западните Балкани. Нащърбим ли разбирателството със страните, които са ни най-близки съседи, не можем да се оплакваме, ако ситуацията няма да се развива в посока на сигурност и стабилност.

Уважаеми колеги,

Днес искам да оценя труда на професорите от този университет и да окуража студентите, да работят върху познаването на своята страна, своята специалност и самите тях. Само с такива умения ще сме способни да се противопоставим на недъзите на нашето време. Да разобличаваме лъжата, да имаме аргументи срещу заблуди, да пазим истината и така да защитаваме ценностите, за които дълго се борихме. И само с такива усвоени умения ще сме способни да развиваме емпатия и толерантност – нали хората най-много се боят от това, което не познават.

Така ще можем да се разбираме - да схващаме позиции на другата страна.

Така можем да говорим един с друг, а не един през друг.

Още веднъж ви благодаря за възможността да бъда днес с вас и да бъда удостоен с това почетно звание. Приемам го като определен израз на много лично и приятелско отношение, което изпитвам към вашата страна.